

POLİS AKADEMİYASI

Fakültə: «İxtisasartırma»

Kafedra: «DİO-nun inzibati fəaliyyəti»

Şəhər, rayon nəqliyyatda polis orqanlarının rəhbər vəzifəli əməkdaşları üçün

M Ü H A Z İ R Ə

Mövzu: Kütləvi tədbirlər zamanı asayişin qorunmasının taktiki əsasları, polisin fəaliyyətinin modelləşdirilməsi

Tərtib etdi:

"DİO-nun inzibati fəaliyyəti"
kafedrasının baş müəllimi,
polis polkovnik-leytenantı

Vüqar Mansurov

MÖVZU: “Kütləvi tədbirlər zamanı asayişin qorunmasının taktiki əsasları, polis fəaliyyətinin modelləşdirilməsi”.

P L A N:

GİRİŞ:

1. Kütləvi tədbirlərin növləri və onların səciyyəvi xüsusiyyətləri.
2. Kütləvi tədbirlərin keçirilməsi zamanı daxili işlər orqanlarının əsas vəzifələri.
3. Kütləvi tədbirlərin keçirilməsi zamanı daxili işlər orqanlarının fəaliyyətinin modelləşdirilməsi.

NƏTİCƏ:

Ə D Ə B İ Y Y A T:

1. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası. Mad: 36, 47, 49, 54, 57, 58. Bakı, 1995-ci il.
2. Azərbaycan Respublikasının “Polis haqqında” Qanunu. Mad: 14 , 18 .
3. Azərbaycan Respublikasının “Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında” 13 noyabr 1998-ci il tarixli Qanunu.
4. Azərbaycan Respublikası DİN-in 30.05.2001-ci il tarixli 212 sayılı əmri: “Polisin PPX Nizamnaməsinin təsdiq edilməsi barədə”.
5. Daxili işlər orqanlarının inzibati fəaliyyəti (Xüsusi hissə). Dərs vəsaiti. V.Abışov, V.Mansurov. Bakı, 2013.
6. Dərslik. “DİO inzibati fəaliyyət”. L.L.Popov, SSRİ DİN-in Akademiyası. Moskva, 1987 il.

GİRİŞ

Azərbaycan Respublikası öz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra ümumbəşəri dəyərlərin üstünlüyünü qəbul edərək demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət quruculuğunu özünün inkişaf yolu seçmişdir.

Məlum olduğu kimi hüquqi islahatların, demokratikləşmə, humanistləşmə proseslərinin və ümumiyyətlə, hər bir dünyəvi, sivil dövlətin ali məqsədi-insan hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsidir.

İnsan hüquqları müxtəlif iqtisadi və siyasi sistemlərin, ideologiya və mədəniyyətlərin mövcud olduğu müasir dünyamızda insanları və cəmiyyəti birləşdirən, onları insaniləşdirən əsas meyardır. Bəşər sivilizasiyasının ən müdrik kəşflərindən sayılan insan hüquqları bu gün hamının anladığı və anlamalı olduğu əvəzsiz nailiyyətdir. İnsan hüquqlarına hörmət, insan hüquqlarının qorunması və təmin edilməsi müasir dünyaya qovuşmağın əsas yoludur.

Müasir şəraitdə hər bir dövlətin demokratik imici onun insan hüquqlarına münasibəti, həmin dövlətdə insan hüquqlarının vəziyyəti ilə müəyyən olunur. Demokratiya və insan hüquqları bir-biri ilə qırılmaz surətdə bağlıdır və onların biri digərini şərtləndirir. Yalnız cəmiyyətdə mövcud olan demokratik iqlim insan hüquqlarının qorunmasına və onların təmin edilməsinə real təminat verə bilər. Digər tərəfdən isə insanın əsas hüquqlarının və azadlıqlarının qanunvericilikdə və real həyatda təmin edilməsi cəmiyyətdə demokratiyanın təşəkkülü və geniş inkişafı üçün həlledici amil rolunu oynayır.

Azərbaycan Respublikasında “insan və vətəndaşların konstitusiya azadlıqlarından” biri də Konstitusiyamızın 49-cu maddəsinə əsasən “sərbəst toplaşmaq azadlığı”dır. Lakin insan və vətəndaşların azadlıqları kortəbii qaydada deyil, bütün sivil, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilməlidir. Konstitusiyamızın 49-cu maddəsinin 2-ci bəndinə əsasən “hər kəsin başqaları ilə birlikdə müvafiq dövlət orqanlarını qabaqcadan xəbərdar etməklə dinc, silahsız yığışmaq, yığıncaqlar, mitinqlər, nümayişlər, küçə yürüşləri keçirmək, piketlər düzəltmək hüququ vardır”.

Hüquqi dövlət quruculuğunun müasir dövründə insanların sosial fəallığı daha da artır.

Vətəndaşların konstitusiya hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsi xeyli dərəcədə dövlət orqanları, əmək kollektivləri, siyasi partiyalar və hərəkatlar, habelə müxtəlif idman, gənclər təşkilatları və digər birliklər tərəfindən keçirilən kütləvi tədbirlərdə onların fəal iştirakı ilə bağlıdır.

Kütləvi tədbirlərin keçirilməsi zamanı ictimai asayişin mühafizəsi və ictimai təhlükəsizliyini təmin edilməsində DİO-nun qarşısında duran vəzifələr

kəskin şəkildə mürəkkəbləşir, onların həcmi xeyli artır və yeni funksiyalar meydana gəlir. Belə şəraitlərdə rayon (şəhər) daxili işlər orqanlarının şəxsi heyətindən nəinki yüksək peşəkarlıq, mütəşəkkillik və fədakarlıq, habelə qarşıda duran vəzifələri vaxtında və lazımı səviyyədə yerinə yetirmək üçün xidmətlər arasında, digər hüquq-mühafizə orqanları və ictimaiyyətin qüvvələri ilə qarşılıqlı fəaliyyət tələb olunur.

Keçirilmiş kütləvi tədbirlərin inkişafının öyrənilməsi, onun iştirakçıları ilə polis hissələrinin qarşılıqlı münasibətinin təhlili, DİO-nun fəaliyyətinin taktikası və strategiyası, böhranlı vəziyyətlərin yaranma perspektivləri və onların qarşısının alınması və ləğv edilməsinin mümkün yolları haqqında nəticə çıxarmağa imkan verir.

SUAL 1. Kütləvi tədbirlərin növləri və onların səciyyəvi xüsusiyyətləri.

“Kütləvi tədbirlər” termini hüquq ədəbiyyatlarında geniş işlədilsə də onun normativ anlayışı yoxdur. Qloballaşma və müasir ictimai münasibətlərin dinamik inkişafı kütləvi tədbirlərin də keçirilməsinə bir ahəngdarlıq vermişdir. Kütləvi tədbirlərin səciyyəvi əlamətlərinin və növlərinin araşdırılması bu halın daha təfsilatlı və əhatəli tədqiqinə zəmin yaradacaqdır.

Kütləvi tədbirlərin təxmini səciyyəvi əlamətləri aşağıdakılardır:

1. böyük əhali kütləsinin olması;
2. hərəkətlərin mütəşəkkilliyi;
3. məqsədin (məqsədlərin) olması;
4. ictimai yerlərin olması;
5. onların ardıcıl keçirilməsinin nizamlanması.

Kütləvi tədbir - insanların hüquq və azadlıqlarının realizə forması olub, onların siyasi, mənəvi, fiziki və digər tələbatlarını təmin etmək məqsədi ilə dövlət tərəfindən nizama salınmış qaydada, ictimai yerdə böyük əhali kütləsinin iştirakı ilə keçirilən mütəşəkkil hərəkətdir (sosial həyat hadisələrinin yaxud hərəkətlərin məcmusudur).

Kütləvi tədbirlər öz növbəsində bir neçə kiçik sistemlərdən, yəni konkret növlərdən (qruplardan) ibarət olan bütöv bir sistemi yaxşı xarakterizə etməyə, ona xas olan prosesləri konkretləşdirməyə, xarakterik xüsusiyyətləri aşkara çıxarmağa imkan verir. **Bu xarakterik xüsusiyyətlərin düzgün müəyyən edilməsi** hər şeydən əvvəl kütləvi tədbirlərin **dəqiq və elmi bölgüsündən asılıdır**.

Hüquqi ədəbiyyatda kütləvi tədbirlər aşağıdakı əsaslara (əlamətlərə) görə təsnifləşdirilir:

1. **məzmunu görə:** ictimai-siyasi; mədəni-kütləvi; idman, dini və ənənəvi;
2. **miqyasına görə:** beynəlxalq; respublika; regional; lokal (yerli); şəxsi;
3. **yanma üsuluna görə:** mütəşəkkil (planlaşdırılmış), gözlənilməz (planlaşdırılmamış);

4. **nizamlanma qaydasına görə:** icazəli (sanksiyalaşdırılmış), icazəsiz (sanksiyalaşdırılmamış);
5. **keçirilmə müntəzamlılığına görə:** daimi, dövri olaraq, mövsümü, birdəfəlik;
6. **əhəmiyyətinə görə:** beynəlxalq, respublika, regional, yerli;
7. **təşkilətmə və keçirmə subyektinə görə:** dövlət orqanları ictimai birliklər, beynəlxalq, dini təşkilatlar və s. tərəfindən təşkil edilmiş;
8. **keçirilmə yerinə görə:** binalarda, tikililərdə, açıq ərazidə (xüsusilə su akvatoriyasında);
9. **iştirak etmə mümkünlüyünə görə:** sosial statusla, yaxud iştirakçıların və ya tamaşaçıların sayı ilə məhdudlaşan, tədbirin keçirilmə zonasında qeyri-mütəşəkkil (orada olan) əhalinin olmasına yol verən;
10. **cəmiyyətin (birliklərin) tipinə görə:** formal, qeyri-formal.
11. **iştirakçıların sayına görə:** iri, orta, kiçik.

Kütləvi tədbirlərin daha geniş yayılmış formalarından biri toplantılardır. “Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə insan və vətəndaşların konstitusiyaya azadlığı olan “sərbəst toplaşmaq azadlığı”nın həyata keçirilməsi və məhdudlaşdırılması müəyyən edilir.

İnsan və vətəndaşların sərbəst toplaşmaq azadlığının həyata keçirilməsi elə təşkil edilməlidir ki, belə toplantıların həyata keçirilməsi zamanı digər insan və vətəndaşların konstitusiyaya hüquqları və azadlıqları pozulmasın və onların həyata keçirilməsi məhdudlaşdırılmasın. Digər tərəfdən isə dövlət orqanlarının, qeyri-hökumət təşkilatlarının, ictimai nəqliyyat vasitələrinin normal fəaliyyəti və hərəkətləri pozulmasın.

İnsan və vətəndaşların konstitusiyaya azadlığı olan “sərbəst toplaşmaq azadlığının” sivil qaydada, demokratik prinsiplər əsasında həyata keçirilməsinin təmin edilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının “Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında” Qanunu ilə Respublikamızda toplantıların təşkili və həyata keçirilməsi mexanzmi müəyyən edilmişdir.

“Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 2-ci maddəsinə əsasən, “toplantı”- dedikdə bir neçə şəxsin xüsusi məqsədlə ictimai yerdə müvəqqəti toplaşması deməkdir. Bu Qanuna əsasən Respublikada **“toplantı” aşağıdakı formalarda keçirilə bilər:**

- ◆ yığıncaq;
- ◆ mitinq;
- ◆ nümayiş;
- ◆ küçə yürüşü;
- ◆ piket.

Yığıncaq - şəxslərin hər hansı məsələni birlikdə müzakirə etmək məqsədilə müəyyən edilmiş xüsusi yerlərdə toplaşmasıdır.

Mitinq - toplanmış şəxslərin daha çox ictimai-siyasi xarakter daşıyan məsələlərə dair ümumi fikirlərini ifadə etməsidir.

Nümayiş - bir qrup şəxsin müəyyən üsullar-la(plakatlər və s.) fikirlərini nümayiş etdirmə-sidir.

Küçə yürüşü - bir qrup şəxsin müəyyən marşrut üzrə hərəkətdir.

Piket düzəldənlər 50 nəfərdən çox olmamalı və piket edilən obyektin girişinə 10 metrədən yaxın məsafədə yerləşməməli, piket edilən obyektə giriş və çıxış üçün maneələr yaratmamalı və 10 vattədən yüksək olan səs gücləndirici qurğulardan istifadə etməməlidirlər.

Toplantıların aşağıdakı formaları “Sərbəst toplaşmaq azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə tənzimlənmir:

- toy və dəfn mərasimləri;
- bayram və matəm tədbirləri;
- dini mərasimlər.

Sərbəst toplaşmaq azadlığı yalnız qanunda nəzərdə tutulan və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan hallarda, milli təhlükəsizlik və ya ictimai təhlükəsizlik mənafeləri üçün, iğtişaşların və ya cinayətin qarşısının alınması, sağlamlığın və

mənəviyyatın, digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının qorunması üçün aşağıdakı hallarda **məhdudlaşdırıla bilər**:

- 1) ictimai və dövlət təhlükəsizliyi mənafelərinin qorunması üçün;
- 2) ictimai asayişin pozulmasının qarşısını almaq üçün;
- 3) iğtişas və ya cinayətlərin baş verməməsi üçün;
- 4) əhəlinin sağlamlığının mühafizəsi üçün;
- 5) əxlaq normalarının və mənəviyyatın mühafizəsi üçün;
- 6) başqa şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi üçün.

Ayrı-seçkiliyə, ədavətə və ya zorakılığa çağırışlarla müşayiət olunan, milli, irqi və ya dini ədavəti təbliğ edən toplantılar qadağan edilir.

Toplantıların keçirilməsi barədə aşağıdakı məlumatlar DİO tərəfindən öyrənilməsi zəruridir:

- ◆ toplantının keçirilməsi barədə xəbərdarlığın məzmununu;
- ◆ sərbəst toplaşmaq azadlığına qoyulan qanuni məhdudiyyətlərin dairəsini;
- ◆ toplantının keçirilməsinin qadağan edildiyi və dayandırıldığı halları;
- ◆ dinc toplantının keçiriləcəyi yerin və vaxtın məhdudlaşdırılması və ya qadağan edilməsi halları və qaydasını;
- ◆ dinc toplantının keçirilməsi ilə əlaqədar polis orqanlarının səlahiyyətlərini;
- ◆ toplantının təşkilatçıları ilə polis orqanları arasında yaradılan əməkdaşlıq və s.

Kütləvi tədbirlərin keçirilməsi zamanı əsas tələblərdən biri vətəndaşların qanuni hüquq və mənafelərinin, tədbir keçirilən yerlərdə ictimai asayişin etibarlı mühafizəsinin təmin edilməsidir. Göstərilən şəraitlərdə ictimai asayışı mühafizə edən subyektlərdən biri daxili işlər orqanlarıdır. Öz fəaliyyətini həyata keçirərkən onlar kütləvi tədbir iştirakçılarının və tamaşaçıların müəyyən edilmiş davranış qaydalarına riayət etmələrini, ictimai asayişin pozulmasının xəbərdar edilməsini və qarşısının alınmasını təmin etməlidirlər. Tədbirin təşkilində və lazımi təhlükəsizlik

tədbirlərinin həyata keçirilməsində DİO-ya digər dövlət orqanları və ictimai qurumlara köməklik göstərilir.

Kütləvi tədbirlərin keçirilməsi zamanı ictimai asayişin mühafizəsi bir sıra **səciyyəvi xüsusiyyətlərlə xarakterizə olunur**. Onlara aiddir:

1. məhdud ərazidə çoxlu sayda insanların toplanması;
2. baş verən hadisələrin tez bir vaxtda cərəyan etməsi;
3. əməliyyat şəraitinin dəyişməsi;
4. tədbirlərin keçirildiyi obyektlərin konstruktiv xüsusiyyətləri;
5. tamaşaçıların və iştirakçıların xüsusi kontingentinin olması, onların keçirilən tədbirə psixoloji münasibəti;
6. hava şəraiti və s.

Bu tədbirlərin keçirilməsi zamanı ictimai asayişin mühafizəsinin üsul və metodlarının, iştirakçıların və tamaşaçıların davranışına, müəyyən tə'sir etmə vasitələrinin keçirilməsini şərtləndirir və onları hüquqi və digər sosial normaların tələblərinə, həmçinin keçirilən tədbirin məqsədinə, şərtlərinə uyğunlaşdırır.

SUAL 2. Kütləvi tədbirlərin keçirilməsi zamanı daxili işlər orqanlarının əsas vəzifələri.

Kütləvi tədbirlərin keçirilməsi zamanı ictimai asayişin mühafizəsi və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi üçün DİO-nın fəaliyyəti müəyyən xüsusiyyətlərlə xarakterizə olunur.

28 oktyabr 1999-cü il tarixində qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikasının “Polis haqqında” Qanununun “İctimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi sahəsində polis əməkdaşının vəzifələri” adlı 14-cü maddəsində kütləvi tədbirlər zamanı ictimai asayişini təmin etmək əsas vəzifələrdən biri kimi öz əksini tapmışdır.

Artıq qeyd etdiyimiz kimi kütləvi tədbirlərin daha geniş və dinamik formalarından biri toplantılardır. Bu səbəbdən toplantıların keçirilməsi zamanı daxili işlər orqanları səlahiyyət dairəsinin həcminə görə seçilir.

Kütləvi tədbirlərin keçirilməsi zamanı daxili işlər orqanlarının vəzifələri :

1. kütləvi tədbirlərin keçirilməsi üçün normal şəraitin təmin edilməsi;
2. ictimai qaydanın pozulması hallarının və cinayətlərin xəbərdar edilməsi və qarşısının alınması;
3. kütləvi tədbir iştirakçılarının müəyyən edilmiş davranış qaydalarına riayət etmələrinin təmin edilməsi;
4. ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsində dövlət orqanlarına və ictimai qurumlara köməklik göstərmək;
5. yaxın ərazidə ictimai asayişin qorunub saxlanması;

Toplantı zamanı iştirakçılar ictimai qaydanın qorunmasına köməklik göstərməli və təşkilatçıların, habelə hüquq mühafizə orqanlarının nümayəndələrinin qanuni tələblərinə əməl etmək üçün bütün mövcud imkanlardan istifadə etməlidirlər.

Toplantı iştirakçılarının odlu və ya soyuq silah, habelə insanların həyat və sağlamlığı üçün təhlükə yarada bilən və ya əmlaka zərər vura bilən daş-kəsək, şüşə və taxta parçaları, dəyənəklər, bədən xəsarəti yetirmək üçün xüsusi

düzəldilmiş əşyalar, partlayıcı maddələr və ya pirotexnika məmulatı, güclü təsir edən, zəhərli, tez alışan və ya aşındırıcı maddələr, radioaktiv materiallar gəzdirməsi qadağandır.

Toplantının keçirilməsi ilə əlaqədar polis orqanlarının aşağıdakı hüquqları vardır:

1) toplantının təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədi ilə yığıncağın, mitinqin, nümayişin, küçə yürüşünün və ya piketin keçirilməsinə bir gün qalmış toplantı yerini yoxlamaq;

2) keçirilməsi barədə qabaqcadan yazılı xəbərdarlıq verilməyən toplantını zəruri hallarda dayandırmaq;

3) yazılı xəbərdarlıqda göstərilən toplantının keçirilmə yeri və vaxtı, küçə yürüşünün marşrutu (yürüşün başlanacağı və bitəcəyi yer) əsaslandırılmış səbəb olmadan dəyişdirilərsə, toplantını dayandırmaq;

4) toplantıya odlu və ya soyuq silah, habelə insanların həyat və sağlamlığı üçün təhlükə yarada bilən və ya əmlaka zərər vura bilən daş-kəsək, şüşə və taxta parçaları, dəyənəklər, bədən xəsarəti yetirmək üçün xüsusi düzəldilmiş əşyalar, partlayıcı maddələr və ya pirotexnika məmulatları, güclü təsir edən zəhərli, tez alışan və ya aşındırıcı maddələr, radioaktiv materiallarla gəlmiş şəxsləri saxlamaq və tədbirin keçirildiyi yerdən uzaqlaşdırmaq;

5) gəzdirilməsi qadağan olunmuş əşya və ya maddələri daşınması barədə əsaslı şübhə doğuran adamlara şəxsi baxış keçirmək.

Toplantının güc tətbiq edilməklə dağıdılması zamanı polis işçiləri və daxili qoşunlar **əl-qolu bağlama vasitələrindən, qalxanlardan, dəyənəklərdən, su atan vasitələrdən, xüsusi təyinatlı qazlardan, rezin güllələrdən** və bu məqsədlər üçün nəzərdə tutulmuş digər xüsusi vasitələrdən istifadə edə bilirlər.

Polis əməkdaşları tərəfindən fiziki qüvvənin və ya xüsusi vasitələrin tətbiqi hər bir halda yaranmış təhlükəyə mütənasib olmalıdır.

Kütləvi tədbirlər keçirilərkən onların əhəmiyyətindən və miqyasından asılı olaraq ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi nazirlik, baş idarə (idarə), şəhər, rayon, xətt polis orqanları tərəfindən təşkil edilir.

Bu zaman polis orqanları tərəfindən **aşağıdakı məsələlər həll edilir:**

- kütləvi tədbirlərin müvəffəqiyyətlə keçirilməsinin təmin edilməsi;
- cinayətlərin, ictimai qaydanın pozulması hallarının xəbərdar edilməsi və qarşısının alınması;
- iştirakçılar və tamaşaçılar tərəfindən müəyyən olunmuş davranış qaydalarına ciddi surətdə əməl olunmasının təmin edilməsi.

Kütləvi tədbirlər zamanı ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsinə cəlb olunmuş şəxsi heyətə, bir qayda olaraq, odlu silah verilmir.

Zəruri hallarda polis orqanının rəisi (naryadların rəhbəri) müvafiq dövlət orqanları ilə razılaşdırılmış qaydada müəyyən müddətə nəqliyyatın və piyadaların hərəkətini **tam və ya qismən məhdudlaşdırır və hərəkət istiqamətini dəyişdirir**, şəhər elektrik nəqliyyatını **kontakt şəbəkəsindən ayıra** bilər. Habelə dövrələmə zonasında müvəqqəti olaraq **ticarət obyektlərinin, digər idarə və müəssisələrin işini dayandırır bilər**.

Vətəndaşların sərxoş vəziyyətdə olmalarının və bununla bağlı ictimai təhlükəsizliyin pozulması hallarının xəbərdar edilməsi məqsədilə polis orqanının rəisi müvafiq yerli icra hakimiyyəti orqanları vasitəsilə kütləvi tədbir keçirilən ərazidə **alkoqollu içkilərin satışının müvəqqəti qadağan olunması** üçün tədbirlər görür.

Kütləvi tədbir keçirilən zaman naryadların şəxsi heyəti borcludur:

- təyin edilmiş məntəqədə olmalı və xüsusi icazə olmadan tapşırılan xidmət sahəsini tərk etməməli;
- qarşısında qoyulmuş vəzifələri dəqiq və bacarıqla yerinə yetirməli;
- biletləri və ya xüsusi icazəsi olmayan şəxsləri dövrələmə zonasına buraxmamalı.

İdman yarışları zamanı naryadlar aşağıdakı əsas vəzifələri yerinə yetirirlər:

- yarışdan əvvəl - stadionun (idman bazasının və s.) girəcəyində, ictimai nəqliyyat dayanacaqlarında, eləcə də nəzarət məntəqələrində və kassaların qarşısında, tamaşaçılar toplaşan sahələrdə ictimai təhlükəsizliyi təmin etmək;

- yarış zamanı – azarkeşlərin spirtli içkilər içməsinə, habelə futbol meydançasına, qaçış yoluna və bilavasitə yarış keçirilən digər sahələrə çıxmasına icazə verməmək;

- yarış qurtarıqdan sonra - iştirakçıların mütəşəkkil qaydada stadiondan (idman bazasından və s.) çıxmasını, nəqliyyata minməsinə, əsas hərəkət istiqamətlərində ictimai təhlükəsizliyi təmin etmək.

Kütləvi tədbirlərin keçirilməsi zamanı ictimai asayişin mühafizəsinin xüsusiyyəti adi şəraitlərdən fərqli olaraq, müəyyən məhdudlaşdırma rejiminin tətbiq edilməsini tələb edir, çünki, adi üsul və metodlarla lazımi qaydanı təmin etmək mümkün olmur. Kütləvi tədbirlərin keçirilmə zonası zəncirvari dövrüyyəyə alınır, üzərində soyuq və ya odlu silah, digər maddələr və predmetləri olan şəxslər həmin zonaya buraxılması üçün müvafiq tədbirlər görülür; zərurət yarandıqda nəqliyyatın və piyadaların hərəkət marşrutları bağlanılır, ictimai nəqliyyat dayanacaqları başqa yerlərə keçirilir; bəzi işlər (təmir, tikinti, yol və s.) ləğv edilir və yaxud dayandırılır.

SUAL 3. Kütləvi tədbirlərin keçirilməsi zamanı daxili işlər orqanlarının fəaliyyətinin modelləşdirilməsi.

Müxtəlif kütləvi tədbirlərin keçirilməsi zamanı onların miqyasından və kəmiyyətindən asılı olaraq ictimai asayişin mühafizəsini Azərbaycan Respublikası DİN, Naxçıvan Muxtar Respublikasının DİN, şəhər və rayon polis idarələri şöbələri) təşkil edir. Bu işdə iştirak etmək üçün DİO-nun bütün əsas xidmətləri (cinayət-axtarış, ictimai təhlükəsizlik və pasport xidmətləri, dövlət yol polisi və istintaq xidmətləri və s.) cəlb edilir və onların hər biri özlərinə məxsus xüsusi vəzifələri yerinə yetirirlər. Lakin, kütləvi tədbirlərin keçirilməsi zamanı ictimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi kimi başlıca vəzifənin həlli ictimai təhlükəsizlik xidmətinin üzərinə qoyulmuşdur, bütün başqa xidmətlər isə onun əməliyyat tabeliyində olurlar.

Kütləvi tədbirlər keçirilərkən ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi üzrə polis orqanlarının fəaliyyəti üç dövrə bölünür: hazırlıq, icra və yekun dövrləri.

Hazırlıq dövrü tapşırıqların alındığı vaxtdan başlanır. Bu dövrdə aşağıdakı işlər yerinə yetirilir:

- kütləvi tədbirin keçiriləcəyi yer, vaxt və qaydası, iştirakçıların və ya tamaşaçıların sayı və tərkibi dəqiqləşdirilir;
- əvvəlcədən ərazinin diqqətlə müayinəsi keçirilir, ictimai təhlükəsizliyin təmin olunmasına dair plan işlənib hazırlanır, tədbirə cəlb olunan bütün qüvvə və vasitələrin qarşılıqlı fəaliyyəti təşkil edilir və əlavə tədbirlər həyata keçirilir;
- şəxsi heyətin və texniki vasitələrin hazırlanması təşkil olunur;
- ərazinin əlavə qurğularla təchiz edilməsi və abadlaşdırılması üzrə tədbirlər görülür;
- müvafiq məsul şəxslər kütləvi tədbir keçirilərkən vəzifələri haqqında təlimatlandırılır.

Kütləvi tədbir keçiriləcəyi ərazinin yerindəcə müayinəsinin aparılması həmin sahənin xüsusiyyətlərinin və kütləvi tədbir zamanı hərəkət marşrutlarının vəziyyətinin öyrənilməsi, hərəkət qaydasının, nəqliyyatın dayanacaq yerlərinin,

qüvvə və vasitələrin sayının, naryadların yerləşdirilməsinin və onların vəzifələrinin, əhatə olunan zonaların, sektorların və sahələrin, qərargahların (idarəetmə məntəqələrinin), ehtiyat dəstələrin müəyyənləşdirilməsi və dəqiqləşdirilməsi məqsədilə həyata keçirilir.

Qəbul edilmiş qərar əsasında kütləvi tədbir keçirilən dövrdə ictimai təhlükəsizliyin təmin olunmasına dair plan tərtib edilir. Həmin planda aşağıdakı tədbirlər nəzərdə tutulur:

- tədbirin məzmunu, keçirilmə vaxtı, iştirakçıların sayı və tərkibi;
- tədbirin keçirilmə yeri, onun sərhədləri, dövrəyə alınan sektorlar və sahələr, idarəetmə məntəqələri;
- qüvvə və vasitələrin istifadəsi (xidmətə cəlb olunan qüvvə və vasitələrin sayı, hansı orqan və hissələrdən cəlb olunması, hansı məsələləri yerinə yetirmələri, ehtiyat dəstənin yaradılması, tədbirin gedişatında qüvvə və vasitələrin yerdəyişməsi, məsul şəxs);
- əlavə qüvvələrin cəlb edilməsi, onların vəzifələrinin və qarşılıqlı fəaliyyətinin təşkili qaydaları;
- göstərici nişanların, daşınan hasarların, maneələrin, kəndirlərin və avtomaşınlardan ibarət çəpərlərin tətbiqi;
- nəqliyyatın və piyadaların hərəkətinin tənzimlənmə qaydaları, iştirakçıların və tamaşaçıların hərəkət marşrutları;
- rabitənin təşkili (qüvvə və vasitələrin hesabı, telemüşahidə və çağırış siqnalları);
- tibbi və maddi-texniki təchizatın təşkili.

İctimai təhlükəsizliyin təmin olunmasına dair plan ərazinin xəritəsində (sxemində) işlənib hazırlanır və ona zəruri hesablar, cədvəllər, sxemlər və digər iş sənədləri əlavə edilir.

Xüsusilə mühüm tədbirlər keçirilərkən ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi barədə əmr verilir, habelə profilaktiki işin aparılmasına cəlb olunan qüvvə və vasitələrin hazırlanmasına dair plan tərtib edilir.

Kütləvi tədbirin hazırlanma və keçirilmə dövründə qüvvə və vasitələrin idarə olunmasını təmin etmək məqsədilə nazirlikdə, baş idarədə (idarədə), şəhər, rayon, xətt polis orqanında əməliyyat qərargahı yaradılır.

Əməliyyat qərargahının tərkibi və üzvlərinin sayı keçirilən kütləvi tədbirin xüsusiyyətindən, miqyasından və əhəmiyyətindən asılı olaraq müəyyənləşdirilir.

Kütləvi tədbirlər zamanı yaradılmış əməliyyat qərargahı aşağıdakı vəzifələri yerinə yetirir:

- qərar qəbul olunması üçün təkliflər hazırlayır və keçiriləcək kütləvi tədbir zamanı ictimai təhlükəsizliyin təmin olunmasına dair plan tərtib edir;
- idarəetmə məntəqələrini təşkil edir, bütün naryadlarla, orqan və hissələrlə fasiləsiz rabitə yaradır;
- rəislərin əmr və göstərişlərini icraçılara çatdırır;
- planda nəzərdə tutulmuş tədbirlərin, habelə rəislərin əmr və göstərişlərinin dəqiq və vaxtında yerinə yetirilməsinə nəzarət edir;
- şəraitin dəyişilməsi barədə daim rəhbərliyə məlumat verir.

Qərargahların yaradılmasına ehtiyac olmadıqda bu vəzifələr xüsusi təyin edilmiş əməkdaşlar tərəfindən həyata keçirilir.

Qüvvə və vasitələrin idarə olunması xüsusi təşkil edilmiş idarəetmə məntəqələrindən (komanda məntəqəsindən) həyata keçirilir. Həmin məntəqələrdə rəhbərlik, idarəetmə qruplarının və xidmətlərin şəxsi heyəti üçün iş yerləri hazırlanır.

İctimai təhlükəsizliyin təmin edilməsinə cəlb olunan bütün qüvvə və vasitələrin 15%-i böyük rəisin sərəncamında olan ehtiyat dəstəsinin tərkibinə daxil edilə bilər. Həmin ehtiyat qrupu (E) çevik hərəkət etmək üçün əlverişli olan ərazidə yerləşdirilir.

Sektor, sahə və ya istiqamət rəislərinin sərəncamında olan ehtiyat dəstələri orada istifadə olunan qüvvə və vasitələrin 10-15%-ni təşkil edir.

Sərf olunmuş ehtiyatın yeri az əhəmiyyətli sahə və istiqamətlərdən çıxarılmış qüvvə və vasitələr hesabına dərhal doldurulur.

İcra dövrü, bilavasitə kütləvi tədbir keçirilərkən naryadların hərəkətlərini və onların idarə olunmasını əhatə edir. Bu dövrdə aşağıdakı işlər görülür:

- planda nəzərdə tutulmuş nəqliyyatın və piyadaların hərəkətləri məhdudlaşdırılır;

- kənar şəxslər dövrələmə zonasından uzaqlaşdırılır;

- kütləvi tədbir keçirilən ərazidə və ona bitişik sahələrdə ictimai təhlükəsizliyin təmin olunması ilə əlaqədar naryadlar təşkil edilir.

Yekun dövrdə aşağıdakı tədbirlər həyata keçirilir:

- nəqliyyatın və piyadaların hərəkətinin məhdudlaşdırılmasının ləğv edilməsi;

- ticarət və digər obyektlərin və müəssisələrin müvəqqəti dayandırılmış işinin bərpa olunması;

- qüvvə və vasitələrin yığılması və təyin olunmuş məntəqələrdə cəmləşdirilməsi;

- xidmət aparılmasının yekunlaşdırılması.

Kütləvi tədbirlər zamanı DİO-nun fəaliyyətinin sistemliliyini və operativ idarə olunması üçün aşağıdakı təxmini modellər tətbiq olunur.

NƏTİCƏ

İctimai aktivliyin əsas formalarından biri də kütləvi tədbirlərdir. Kütləvi tədbirlərin keçirilməsi zamanı ictimai qaydanın qorunması, ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi Daxili işlər orqanlarının qarşısında duran əsas vəzifələrdən biridir. Daxili işlər orqanları kütləvi tədbirlər keçirilən zamanı bilavasitə olaraq aşağıdakı vəzifələri də yerinə yetirirlər:

1. kütləvi tədbirlərin müvəffəqiyyətlə keçirilməsi üçün normal şəraitin təmin edilməsi;
2. ictimai qaydanın pozulması hallarının və cinayətlərin xəbərdar edilməsi və qarşısının alınması;
3. kütləvi tədbir iştirakçılarının müəyyən edilmiş davranış qaydalarına riayət etmələrinin təmin edilməsi;
4. ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsində dövlət orqanlarına və ictimai qurumlara köməklik göstərilməsi;
5. ətraf ərazidə ictimai asayişin qorunması.

Mövzu əsasında kütləvi tədbirləri səciyyələndirən aşağıdakı əlamətlər göstərildi:

- böyük əhali kütləsinin olması;
- hərəkətlərin mütəşəkkilliyi;
- məqsədin olması;
- ictimai yerin olması;
- onların ardıcıl keçirilməsinin nizamlanması.

Kütləvi tədbirlərin məzmununa, miqyasına, yaranma üsuluna, nizamlanma qaydasına, keçirilmə müntəzəmliyinə, əhəmiyyətinə, təşkilmə və keçirmə subyektinə, keçirilmə yerinə, iştirak etmə mümkünlüyünə, iştirakçıların sayına görə təsnifatı verilərək onun məzmunu daha da açıqlandı.

Kütləvi tədbirlərin keçirilməsi zamanı ictimai qaydanın qorunması və ictimai təhlükəsizliyin təmin edilməsi adi şəraitlərdən fərqli olaraq müəyyən məhdudlaşdırma rejiminin tətbiq edilməsini tələb edir. Bundan başqa kütləvi tədbirlərin keçirilməsi zamanı DİO-nun fəaliyyəti 3 əsas mərhələyə bölünür:

- a) hazırlıq;
- b) icraedici;
- c) yekun.